

ИСТОРИЈСКА АНАЛИЗА ГЕОГРАФСКОГ КУРИКУЛУМА – КОМПАС ЗА БУДУЋНОСТ

(Милка Грмуша: *Развој наставног плана и програма/курикулума
географије у основној школи у Босни и Херцеговини,*

Пале: Филозофски факултет, 2019, 244 стр.)

Научне књиге које се баве анализама наставних планова, односно школских курикулума некако остају на маргинама научне јавности. То нас и не треба чудити, јер је, заправо, и само школство на маргинама друштвене јавности, искрсавајући понекад у фокус када дубоко запретени проблеми покажу своје лице. С друге стране, методичке теме, а посебно наставни планови/курикулуми нису баш неко узбудљиво штиво. Оне траже једну врсту архивског рада у комбинацији са психолошко-педагошком анализом и социолошким читањима протеклих времена. Међутим, уколико се курикулумској реформи школства, односно курикулумској реформи једног од школских предмета, жели приступити озбиљно и са добром вољом која разумије важност тог процеса, онда су овакве књиге незаобилазне. Анализе наставних планова/курикулума јесу попут неке врсте компаса помоћу којег се може веома прецизно показати гдје смо у области образовања у прошлости лутали и куда би требало, у ствари, поћи.

Методолошке приступе приказивања развоја одређених процеса можемо подијелити на хронолошке, генеалошке и критичко-корективне. Њихов међусобни однос у овом низу јесте такав да сваки наредни поступак нужно обухвата претходни, интегрише га и надограђује. Хронолошки приступ настоји пратити појаву и означити је на линији времена. Генеалошки, пак, на основу хронологије појаве настоји да укаже на узроке и специфичности њеног развоја. Критичко-корективни приступ иде корак даље од генеалошког, јер врши евалуацију процеса покушавајући указати на неке друге могућности и правце у којима би се требало кретати.

Приступ који је, заправо, највише у употреби јесте, наравно, хронолошки; генеалошке анализе мање су присутне, док је критичко-корективни приступ, као најсложенији синтезно-вриједносни, најмање заступљен у научној пракси.

Када се погледа структура књиге *Развој наставног плана и програма/курикулума географије у основној школи у Босни и Херцеговини* професорице Милке Грмуша, видимо на дјелу сва три приступа који су, додуше, заступљени у неједнаком обиму.

Могуће је, дакле, издвојити хронолошке, генеаложке и евалуативне елементе, што ћемо у наредном тексту и урадити.

У првом поглављу насловљеном *Географија као предмет у васпитно-образовном систему у Босни и Херцеговини* (12–45) ауторка даје краћи општи преглед развоја географије као наставног предмета, те потом прелази на осврт развоја у БиХ. У овом дијелу књиге, у складу са хронолошким приступом, извршена је периодизација развоја наставе географије у БиХ на следеће периоде: период турске владавине, период аустроугарске владавине, период између два свјетска рата, период од 1941. до 1945. године, социјалистички период (период адаптације и идејне преоријентације основношколског образовања, период консолидације осмогодишњег образовања, период послјереформских промјена 1974), период од 1992. до 1999. године (ратни и послјератни период), период транзиције и демократизације друштва. За сваки од периода дате су и краће језгровите, доминантне карактеристике које описују идеолошке и дидактичко-педагошке темеље наставне праксе у области географије.

У завршном дијелу овог поглавља посебна пажња посвећена је документима који се односе на реформу школског система у Републици Српској.

Друго поглавље (46–152) представља приказ планова и програма наставе географије за основну школу у Босни и Херцеговини од средине XIX вијека, прецизније од 1858. године (турски период), па све до 2018. године. Издвојено је 17 наставних планова до 1988. године, те још 5 за Републику Српску (1993 – 2014) и 5 за Федерацију БиХ (1994 – 2018).

Генеаложки елементи анализе у овом дијелу књиге видљиви су у настојањима да се детектују и објасне промјене у друштвеном статусу наставе географије преко анализе њене заступљености у наставним плановима те епохе. Генеалогичка појава изражена квантитативним показатељима (бројем седмичних часова), ипак захтијева и квалитативну анализу. То је у оквиру овог поглавља урађено тражењем идеолошких матрица које су садржајно усмјеравале наставу географије и у складу с тим формулисале и њену друштвену улогу. Проведена анализа циљева и задатака наставе географије изнесених у наставним плановима показује неодвојивост владајућих друштвено-

идеолошких поставки од прокламованих циљева, посебно васпитних у настави географије.

Констатација да су циљеви и задаци наставе географије у социјалистичком периоду формулисани у склопу парадигме дидактичког материјализма и указивање на редукцију њених формалних и функционалних аспеката легитимише проведене анализе. Наведена оцјена у потпуности вриједи и данас, и то као један од основних недостатака наставе географије на свим нивоима сложености. То се потврђује и емпиријски на основу анализе очекиваних исхода из географије од VI до IX разреда, према наставним плановима и програмима за основну школу из 2002. и 2006. године, гдје се показује да највећи број исхода припада најнижим когнитивним нивоима.

Треће поглавље, под насловом *Теоријске основе курикуларног приступа у организацији наставног процеса* (153–205) пружа преглед курикулумског приступа у организацији наставног процеса. Ауторка даје преглед основних концепција курикулума, али анализира и препоруке Међународне географске уније, дајући посебан осврт на Међународну повељу за географско образовање из 2016 године. У вези с тим, дат је и приказ савремених исхода циљева и задатака наставе географије. Вриједно је запазити и прилог практичном поступку одређивања исхода наставе географије из перспективе, како изворне (ИТ) тако и ревидиране (РТ) Блумове таксономије, који ауторка даје на крају завршног дијела рукописа.

На крају, ауторка пружа сумаран приказ проведених анализа и закључака проведене анализе наставних планова и програма, односно курикулума основношколске географије на простору БиХ. Оно што недостаје у оквиру трећег приступа, а што би ову књигу учинило још бољом, јесте конкретизација поглавља у којем се обрађују савремени циљеви, исходи и садржаји учења на начин да се дају и одређена искуства европских земаља о том питању. Посебно се то односи на улогу коју географски курикулуми могу имати на развој просторног мишљења.

Књига *Развој наставног плана и програма/курикулума географије у основној школи у Босни и Херцеговини* представља једну врсту пионирског подухвата прикупљања и анализе наставних планова и курикулума основношколске географије у БиХ, почев од средине XIX вијека закључно са рецентним периодом.

Кључна теза књиге и њена основна вриједност лежи у томе да ауторка сасвим јасно схвата да су наставни планови и програми једна врста „скривеног“ мјеста, чијом је адекватном анализом могуће

сагледати прошлост основношколске географије у Босни и Херцеговини, али и на том увиду пројектовати и будућност њеног развоја. Анализе наведеног индикатора ауторку доводе до неспорне детекције једног од главних проблема наставе географије са којим ће се креатори образовних политика и географских курикулума морати сусрести у времену које долази.

Очгледно је да застарјела регионалногеографска концепција наше географије тешко може успјешно одговорити захтјевима који географском образовању на свим нивоима постављају савремени привредни и укупни друштвени трендови.

Задатак који, дакле, стоји пред нама и на који нас резултати овог дјела упућују јесте нужност суштинске промјене парадигме дидактичког материјализма и трансформација наставе географије у правцу савремених тенденција оспособљавања за надолazeће изазове тзв. информатичке привреде и продубљивање доминације STEM дисциплина којима географија заиста и припада.

Млађен Н. Трифуновић
Универзитет у Бањој Луци
Природно-математички факултет
mladjen.trifunovic@pmf.unibl.org